

SAVASSONA i AVERSO

Noms de gran arrelament, antic i segur, que estudiem ahora, per la perspectiva que ofereixen d'una etimologia conjunta, que explica l'un per l'altre, i és l'única que ha estat suggerida.

SAVASSONA, antic castell, i veïnat, a Osona, en el terme de Tavèrnoles. El castell era dalt d'un turó culminant, pel peu del qual passa el vell camí ral de Vic a Sau, no gaire més enllà de deixar a la dreta l'església de Tavèrnoles.

Està en situació característica: el camí puja fent una gran marrada, per sota i entorn, de la punta del serrat, del turó del castell, que té forma de morro avançat; i seguint cap a la raconada de més a l'E., puja amb altra recolzada fins a un collet (a l'envista del Ter i de la ruïna del monestir de Caserres), per tornar a baixar després, pel vessant de Sau i de la Riera Major.

PRON.: *səbəsónə*, a Tavèrnoles, Caserres, Sau, Vilanova, 1925, 1927, 1930, 1960 (exc. 57, 62, 93 etc.).

MENCIONS ANT. 889: «in territorio Ausona, in terminio de Savassona ---» (*Dipl. Cat. Vic*, § 13, p. 13); 981: «--- Savasona, in parrochia Sti. Stephani in Tavernulas, in loco --- ipsa Decollata --- commutare valeatis pro alodem --- in com. Ausona, in villa Eido-la¹ ---» (*Di. Ca. Vic*, 398, § 476); 990: «--- Osona, in --- Savasona, <in villa> Escabeçados» (*Di. Ca. Vic*, 473, § 553); 1185, butlla papal: «Sti. Petri de Salvasona» (Kehr, *Papsturk.*, p. 516); S. XII: les llistes de parròquies vigatanes p. p. Pladevall, porten totes tres «Par. de Savassona» (p. 72).

1205: «signum G. de Savassona» (*Cart. de Poblet*, p. 11, id. id. però Savasona, en altre doc. de 1205); 1219: «En Bernat de Savassona», doc. dels Templers de Tortosa (MiretS., *Templ.*, p. 182); 1234: «Tiborgeta de Çavassona i --- heredaren lo castel» (CCandi, *Mi. Hi. Ca. II*, 458); 1240: «in parrochiis Sti. Vicencii de Riera et Sti. Petri de <Sa>vassona». S. XIII: el nostre trobador Guillem de Berguedà cita un Guilhem de Savasona en el seu poema *Amics Marqués...*; 1257: Ber. de Sauassona (CCandi, *Mi. Hi. Ca. II*, 429); 1259: G. de Sauassona (CCandi, *Mi. Hi. Ca. II*, 386); 1281: Ça-vassona (CCandi, *Mi. Hi. Ca. II*, 53); 1332: S. Petri de Savassona (Junyent, *Mi. Griera I*, 382); 1359: «castell de Savassona --- terma de Savassona» (*CoDoACA XII*, 84, 132); 1523: «castrum de Savassona, in Ausonia situatus» (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, p. 317).

I és que —sigui la noble família mateixa o el títol— aquesta baronia no s'extingí: encara l'any 1792 «el baró de Savassona» (era elegit 'obrer' de la Parròquia del Pi, a Barcelona; noblesa ja tronada: i el 1803 envesteix a bastonades un jutge que no ha votat per ell en una elecció de diputats (Maldà, *Calaix de Sastre I*, 295; VI, 218). Del lloc en conta històries, crec no totes ideades per ell, l'escriptor vigatà J. Salarich, «Lo castell de Sabassona; narració de costums de la Edat Mitjana» (Vic, viii + 30 pp., 1879).

fereix per si mateixa revistant la toponímia vigatana i de tot el Centre-Nord del Principat. Car l'estructura del nom *Castell-Savassona* ens recorda l'estructura dels *Castell-sapera* (PETRA 'penya') de Terrassa, la de *Castell-s'espasa* (l'espada de l'alta Garrotxa), i ben arran de *Savassona*, en sengles collades que se li succeïxen cap al Sud i E., en la carena de les Guilleries, vénen *Coll-sa-meda* i *Coll-sa-bena*; detalls sobre aquests noms, a l'art. *Sa-* aglutinat (supra), en què notarem altres parr. d'Osona, on això se suma al nom del sant: St. Julià *Sassorba*, St. Martí *Sapresa*, St. Quirze *Safaja*; i al peu Nord de Savassona, vora el Ter tenim St. Bartomeu *Sesgorgues*, St. Martí *Sescorts*; i ja sense component, també immediat al N.: *Sangles* i *Salou* (de *angle*, *alou*).

Però ací es planteja una incògnita d'aires insolubles, car hi ha només un mot semblant, amb el qual ensopegà absurdament Mn. Alcover (bessona filla del mateix part!!).

Es que aquí és on se'ns obrirà la incògnita, amb la claraboia de l'apariament plantejat en el títol de l'article: no hi ha una *avassona* però sí *Ave(r)só*, que en l'origen devia ser un femení, d'on la terminació feminitzada *-sona*.

La meva teoria, en efecte, inspirada en la topografia de *Savassona*, és que es tracta de la paraula ll. AVERSIÓ, -ONIS 'tomb, camí (entorn de)'. Els més grans clàssics llatins usen en tals sentits aqueix abstracte; i el verb *avertere*, del qual es deriva. Conta Cèsar que «avertit iter ab Arari» fa una volta per no passar la Saône; i més d'un cop, en altres passatges, calgué «avertere sese ab eo itinere» fer un tomb apartant-se d'aquell camí. El substantiu l'usa un continuador dels seus *Commentaria*, parlant dels seus lloctinents: ataquen als pompeïans per darrere, fent un tomb envolvent: «ex aversione» (*De Bello Hispaniense*). Era verament un mot d'ús ben clàssic, en accs. semblants: en Ciceró *aversio* 'digressió en un discurs', i en la *Vulgata*, en St. Agustí i en Arnobi, anem trobant *aversio*, -onis per a l'acció d'apartar-se del bon camí (religiós, moral etcètera).

No titubegéssim a acceptar aquestes dades d'ús figurat o moral com a prova de l'acc. que ens convé, itinerària; l'ús pagesívol o laboral, en la llengua, decanta aquell ordre d'idees cap al caire locatiu, com ho veiem pel valor que dóna al sinònim *erratio* el parlar de converses romanes, segons els esclaus de les comèdies, de Plaute (*Rudens I*, § 2, v. 180), i de Terenci: «in porticum rursus redis: sane hac multo propius ibi, et minor est *erratio*» trad. «per allà és molt més a la vora, i no faràs tanta marrada» (*Adelphoe*, v. 580 i la meva nota en l'ed. BMetge IV, p. 114); «*erratio* pedom, *error* animi, est» comentava Donat; però justament aquest ERROR ha pres en toponímia pirinenca la mateixa aplicació toponímica que AVERSTONE en *Savassona*, puix que ha donat a la Vall d'Aran el nom del poble d'Arró, al qual puja una branca del camí central de la Vall, descrivint una rotunda llaçada (art. supra, on en cito la grafia antiga *Arror*).

Hi ha una pista per a l'anàlisi d'aquest nom que s'o-